

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 09.04.19

Dette dokumentets nettsadresse (URL) er:

https://www.litteraturogmedieleksikon.no/cm4all/uproc.php/0/esoterisk_litteratur.pdf

Esoterisk litteratur

(_sjanger, _sakprosa) Også kalt “esoterica”, eventuelt “alternative bøker”. Fra gresk “esoterikos”: “innadvendt”. Litteratur innen emner som magi, mystikk, tarot (spådomskort), okkultisme (tro på og bruk av magi), astrologi, alkymi, spiritisme, sjelevandring/reinkarnasjon, teosofi, hermetisme, sjamanisme, healing, nyreligiøsitet (Gaia-religion, scientologi, satanisme m.m.), New Age (New Age-spiritualitet og -livsanskuelse) osv.

Litteraturen tilbyr en hemmelig eller mystisk viten, som gjelder en livsdimensjon utenfor den lett tilgjengelige virkeligheten (Pfreundschuh 2018b). Litteraturen kan overlappe med skjønnlitteraturen fordi mye av det som beskrives kan påstås å være oppdiktet og fiktivt. En esoterisk bok om forfatterens vei til frelse ved å møte en overnaturlig skapning som gir gode råd, kan oppfattes som f.eks. en roman.

Tekstene bidrar til en “kosmisk følelse” av dyp mening og av at skjulte sannheter åpenbarer seg (Pfreundschuh 2018b). Tekstene gir dessuten en slags tolkningsnøkkel til dype sammenhenger, f.eks. i astrologi. Leseren får tilført betydning og energi til sitt liv fra de sammenhengene som hun/han får innsikt i. Innsiktene kan minne om Platons hulelignelse: Folk flest ser bare skygger, men leseren får se på de (ofte enkle) sannhetene som er bak de forvirrende skyggebildene.

Målet er å få en opplevelse av en stor, kosmisk betydning som enkeltmenneskets liv inngår i og som gir en slags “frelse” (gjerne med sunnhet, lykke, god karma...). Men ofte må mennesket akseptere en “kosmisk nødvendighet” (Pfreundschuh 2018b) som kan innebære å leve med sykdom, i fattigdom eller lignende. Den individuelle sjel tilhører en “verdenssjel” som bestemmer over individets liv, men enkeltmennesket kan uansett utvikle mer bevissthet om hvilken universell sammenheng det inngår i, og lære seg å tenke positivt, styrke sin selvinnsikt og -kontroll, øke sin sensitivitet osv. Den enkelte leser av esoterisk litteratur kan komme i kontakt med skjulte krefter i seg selv (i jeg’et), i naturen og i kosmos (Pfreundschuh 2018b).

“The expression “New Age” came into existence in the 1970s and 1980s. [...] Marilyn Ferguson’s best-selling *Aquarian Conspiracy* was a presentation of the social agenda and philosophical vision of the New Age. Ferguson’s writing attained status as the unofficial scripture of the movement. [...] Shirley MacLaine’s book, *Out on a Limb*, chronicles her reluctant conversion to New Age belief. This book describes her travels and studies, which include science fiction-like dimensions, out-of-body travel, contact with extraterrestrial beings, “trance channeling” (séances), and a “guided tour” of the unseen world. MacLaine’s second book, *Dancing in the Light*, tells about her reach into the world of yoga, reincarnation, crystal power, Hindu mantras, and past-life recall experiences mediated through acupuncture. Her spirit guides informed her that each individual is God, and she passed along the “wisdom” that the person is unlimited. One only has to realize it. [...] New Age thinking has its roots, then, in Eastern mysticism, which attempts to bypass the mind. There is a new organ of perception – the third eye – which gives spiritual light. One needs to get to the “psychic self” by training one’s self to ignore messages from the mind or to see that the mind is actually achieving “cosmic consciousness.” The mind can create reality. Neil Anderson in his book, *Walking Through the Darkness*, writes this: “The New Age movement is not seen as a religion but a new way to think and understand reality. It’s very attractive to the natural man who has become disillusioned with organized religion and Western rationalism. He desires spiritual reality but doesn’t want to give up materialism, deal with his moral problems, or come under authority” (page 22). Anderson goes on to summarize New Age thinking (pages 22-24) as follows:

(1) It is monism. The belief that all is one and one is all. History is [...] humanity’s fall into ignorance and the gradual ascent into enlightenment.

(2) All is God. If all is one, including God, then one must conclude that all is God. It is pantheism – trees, snails, books, and people are all of one divine essence. [...]

(3) There is a change in consciousness. If we are God, we need to know we are God. We must become cosmically conscious, enlightened, or attuned to the cosmic consciousness. Some who reach this enlightened status will claim to be “born again” [...]

(4) A cosmic evolutionary optimism is taught. There is a New Age coming. There will be a new world order, a new world government. New Age thinkers believe that there will eventually be a progressive unification of world consciousness. [...]

(5) New Agers create their own reality. They believe they can create reality by what they believe, and, by changing what they believe, they can change reality.” (<https://www.gotquestions.org/new-age-movement.html>; lesedato 28.03.18)

“Som [biologiprofessor] Dag Hessen påpekte, blir det et tankekors når det er langt flere hyllemeter med såkalt alternativ litteratur enn det er av den litteraturen den

skal være et alternativ til. Vi lever i en kultur der vitenskap ofte møtes med større skepsis enn overtro” (*Dagbladet* 15. desember 2010 s. 2). En fransk undersøkelse fra 1989 viste at 25 % av befolkningen i alderen 18-24 trodde på det paranormale, men bare 9 % av befolkningen over 55 år. En undersøkelsen viste også at 45 % av ungdommene i alderen 18-25 trodde på astrologi (Galland 1997 s. 182).

“Astrologi betyr “stjernetale”, avledet av det greske *astron* som betyr stjerne og *logos* som betyr ord og tale, til og med fornuft. Himmelenes fornuftige tale omfatter en forestilling om at himmelrommet kan tale til oss mennesker. Himmelen lar seg avlese. Ved hjelp av astrologi kan vi få innblikk i hvordan himmelrommets krefter innvirker på det jordiske liv. Jorden er sentrum for astrologiske forestillinger og med tolv stjernebilder på himmelen valgt ut for å utgjøre “dyrekretsen” med tolv stjernetegn som solen, månen og planetene beveger seg gjennom i løpet av et år.” (*Bokvennen* nr. 1 i 2002 s. 11)

Esoterisk kunnskap kan ikke etterprøves vitenskapelig (men Albert Einstein skal ha uttalt at den virkeligheten vi kjenner, bare er én side av krystallen, og at det uendelig mange andre realiteter som vi ikke har tilgang til). Kunnskapen om disse områdene kan en (ifølge både forfattere og lesere) vanligvis ikke bare lese seg til, den krever innvielse, tro, meditasjon og lignende, men litteraturen kan være et element i innvielsen eller den indre “opplysningen”. Oftest fokuserer bøkene på personlighetsutvikling og sjelelig helbredelse (healing, naturmedisin, lukte-terapi, lys-terapi m.m.). Litteraturen faller inn under Ottar Grepstads sjangerkategori rettleidende tekster. Noen rettleidende tekster fungerer som tolerante rådgivende tekster, andre har tydeligere befalende og fordømmende formuleringer. Det finnes både innføringsbøker og bøker for viderekomne innen mange av emnene. Bestemte bøker kan være mye lest innen bestemte subkulturer. New Age kan oppfattes både som et livssyn, en spirituell bevegelse og en subkultur (Dürr og Zimmerli 1989 s. 334-336).

“[A]s we look over Western esotericism from antiquity to the present, we can discern one characteristic that emerges as central throughout the entire period: gnosis. Once again, the word “gnosis” refers to direct spiritual insight into the nature of the cosmos and of oneself, and thus may be taken as having both a cosmological and a metaphysical import. Indeed, one may speak of these as two fundamental but related kinds of gnosis: under the heading of ‘cosmological gnosis’ we may list such traditions as astrology and the various forms of -mancies such as geomancy, cartomancy, and so forth, as well as numeric, geometric, and alphabetic traditions of correspondences and analogical interpretations, traditions of natural magic based on these correspondences, and so forth. Cosmological gnosis illuminates the hidden patterns of nature as expressing spiritual or magical truths; it corresponds, more or less, to the *via positiva* of Dionysius the Areopagite. Metaphysical gnosis, on the other hand, represents direct insight into the transcendent; it corresponds, more or less, to the *via negativa* of Dionysius the Areopagite, and is represented by gnostic figures like Meister Eckhart and Franklin

Merrell-Wolff, to offer two historically disparate examples. These terms are not mutually exclusive but exist on a continuum: visionary experiences in general belong to the realm of cosmological gnosis, but they may nonetheless convey metaphysical gnosis.” (Arthur Versluis i <http://www.esoteric.msu.edu/VolumeIV/Methods.htm>; lesedato 28.12.11)

“Without hidden knowledge to be transmitted in one fashion or another, one does not have esotericism. Alchemy, astrology, various kinds of magical traditions, Hermeticism, Kabbalah, Jewish or Christian visionary or apophatic gnosis – under the rubric of ‘Western esotericism’ are a whole range of disparate phenomena connected primarily by one thing: that to enter into the particular arcane discipline is to come to realize for oneself secret knowledge about the cosmos and its transcendence. This secret or hidden knowledge is not a product of reason alone, but of gnosis – according to esotericism, it derives from a supra-rational source. Gilles Quispel, the scholar of ancient Gnosticism, has argued that European tradition may be demarcated into a triad of faith, reason, and gnosis, with gnosis being the third and hidden current of Western thought. While I do not agree with some of Quispel’s Jungian premises, I do think that he is fundamentally right in proposing this triad, and further think that we cannot investigate European, American, or other categories of comparatively recent esotericisms without reference to their historical antecedents at least as far back as late antiquity. One cannot fully understand the triad of faith, reason, and gnosis without considering the full range of European history in which it manifests itself.” (Arthur Versluis i <http://www.esoteric.msu.edu/VolumeIV/Methods.htm>; lesedato 28.12.11)

Pan-determinisme innebærer at alle hendelser har en spesiell grunn, også de tilsynelatende mest tilfeldige hendelser, ofte med overnaturlige forklaringsgrunner (Todorov 1970 s. 116). Med pan-determinisme som forklaringsstrategi utviskes skillene mellom det fysiske og det mentale, materie og ånd, og mellom tingene og ordene (Todorov 1970 s. 119).

To tyske forfattere har satt opp en oversikt over hvordan New Age-bevegelsen forstår noen tradisjonelle begreper, eller “oversetter” dem. Til venstre nedenfor står det ord som brukes ofte i vårt samfunn, ord som har konvensjonelle, velkjente betydninger. Til høyre står “New Age-betydningen” av ordene:

analytisk	trangsynt
empirisk	overflatisk
esoterisk	sant/innsiktsfullt
fantasi	overnaturlig
hedonistisk	selvforvirkligende
hallusinasjon	visdom
utydelig	dypsindig
forvirrende	opplysende
irrasjonelt	innfølende

logisk	kverulantisk
medisin	bedrag
normer	overgrep
mystisk	verifiserbart
objektiv	smålig
okkult	allvitende
rasjonelt	arrogant
romantisk	bevisst
naturvitenskap	skade
vitenskapelig	uvitende
uvanlig	vidunderlig
uhygienisk	naturlig
ønsketenking	realistisk

(Dürr og Zimmerli 1989 s. 333).

Mange forfattere forteller om livet sitt, egne erfaringer og hvordan de ble “frelst”, og vil gi andre mulighet til den samme innsikten og frelsen. Andre framstiller seg som vitenskapsmenn som sitter inne med sannheten om sjelen, framtiden eller noe annet. Forfatterne kan ha et helt alternativt verdensbilde til den moderne vitenskapen, f.eks. tro på at alle sjeler er ett, panteisme eller lignende. Esoterisk “viten” kan ikke oppnås gjennom vitenskapelig bevisførsel, fordi det dreier seg om overnaturlige innsikter i kosmiske dimensjoner.

Den esoteriske litteraturen omfatter blant annet litteratur av personer som hevder at de har paranormale evner, f.eks. er synske. Litteraturen blir ofte angrepet for å være falsk og lure folk. Motivet er å tjene penger på syke og ulykkelige personer. Den britiske forfatteren Cyril Henry Hoskin skrev under psevdonymet Tuesday Lobsang Rampa om sin inkarnasjon som en tibetansk lama, og ble anklaget for å lure folk. “Verdenen av helbredere og synske er en ulekker blanding av sjarlataner, forvirrede mennesker og enkeltpersoner som har gått på helgekurs og øyner en forretningsmulighet” har Ingar Sletten Kolloen sagt (*Dagbladet* 23. februar 2008 s. 64), samtidig som han understreket at han trodde på Joralf Gjerstads (også kjent som “Snåsakallen”) helbredende evner. Kolloen skrev en bok om Gjerstad som førte til at mange flere oppsøkte Gjerstad for å bli helbredet.

I tidligere århundrer har sjamaner og andre med påståtte overnaturlige evner eller innsikter i liten grad skrevet om sine erfaringer og kunnskaper. Middelalderens mystikere har i noen grad skrevet om opplevelsene sine, og deres tekster kan regnes til den esoteriske litteraturen. Engelskmannen John Dee skrev på 1500-tallet tekster med merkelige tall- og bokstavkombinasjoner, spesielle symboler, “paralogisk” metaforbruk og med “magiske” diagrammer (Hocke 1959 s. 127). Pionerer innen litteraturen fra 1700-tallet og framover er Emanuel Swedenborg, Karl von Eckartshausen, Helena Blavatsky, Julius Evola og Georgiades Ivanovitsj Gurdjieff. Godtselgende esoteriske forfattere i vår egen tid er blant andre Neal Donald Walsch, James Redfield og Leondard Dobrzanski.

Eckartshausens *Om trolldomskreftene i naturen* (1819) og andre verk ble oversatt til flere språk og gjorde forfatteren til en av sin tids mest siterte esoterikere (Schneider 2004 s. 409).

Georg Ivanovitch Gurdjieff blir i en monografi omtalt som “bereist mystiker, koreograf og komponist, lege og mesterkokk, gebrokket filolog, ingeniør og svindler, slibrig moralist, medisinmann og kremmer” (Jensen 2002 s. 7). Ifølge Axel Jensen er Gurdjieffs storverk *Beelzebub's Tales to His Grandson* (publisert på engelsk i 1950) (Jensen 2002 s. 23). “Kun en leser som oppriktig opplever en barnslig glede ved å lese eventyr, vil kunne forstå Gurdjieffs 1200 siders verk. I dette kosmiske eventyr omhandles de mest alvorlige temaer, på orientalsk vis, i en rytme som er veldig fjern for den vanlige moderne europeer. [...] Gurdjieff satte seg som mål å skrive en åpenbaringsbok” (Jensen 2002 s. 247-248).

Amerikaneren Anton Szandor LaVey (egentlig navn Howard Levy) grunnla i 1966 en “Satans-kirke” i California, kalt “First Church of Satan”. Kjernen i denne “religionen” er ikke ondskap, men nytelse og absolutt herredømme over sin egen eksistens (Wehrli 2005 s. 458).

Elvis Presley “opplevde flere ganger at mødre hadde med sine syke og handicappede barn på konsertene og ropte: “Elvis, ta på mitt barn!” Det foreligger vitnesbyd fra folk som hevder seg helbredet av Elvis. [...] forfatter Cinda Godfreys [bok] “The Elvis-Jesus Mystery: The Shocking Scriptural and Scientific Evidence That Elvis Presley Could Be The Messiah Anticipated Throughout History” (1999) [...] hevder å dokumentere at Elvis, Jesus og Adam har samme sjel, og at de alle har vært her på oppdrag fra Gud. Her kan du lese at Egypts pyramider er monumenter over Elvis!” (*Aftenposten* 8. januar 2005 s. 12)

Jane Roberts bok *Din egentlige virkelighet* (på norsk 1996) har som undertittel “Slik vekker du skjulte krefter i ditt indre til liv og skaper deg en lykkeligere og mer meningsfylt tilværelse”. Denne undertittelen formulerer det som er målet for nesten all esoterisk litteratur. På forsideomslaget står det “Seth” med store bokstaver. På baksideomslaget står det blant annet: “Lær deg å vende motgang til medgang og få mer ut av livet enn du noen gang har trodd du er i stand til. Denne boken står i en særstilling både når det gjelder innhold og hvordan den har blitt til. Seth – en ikke-fysisk personlighet utenfor tid og rom – tegner gjennom forfatteren Jane Roberts et nytt og banebrytende verdensbilde som setter alle vitenskapelige “sannheter”, religiøse dogmer og filosofiske systemer på meget hard prøve. Siden Seths/Roberts’ forfatterskap så dagens lys i 1963, har bøkene deres gitt livet nytt innhold og ny mening for millioner av mennesker verden rundt. De til sammen ni bøkene Seth rakk å diktere til Jane Roberts i løpet av nesten 1800 seanser frem til hun døde i 1984, har dannet skole for alt annet kanalisert materiale og betegnes som enestående i sitt slag. [...] Seth er en uuttømmelig kilde til livsvisdom som gir svar på mange av de spørsmål som menneskene alltid har stilt”.

“- Det er skremmende og interessant å se hvordan New Age passer inn i forbrukerkulturen. Man vektlegger et budskap basert på sanselighet, stemning, nærhet og opplevelse og lover forandring, selvrealisering og lykke. I sentrum står individet uten forpliktelse eller ansvar for sine medmennesker.” (religionshistoriker May-Lisbeth Myrhaug i *Dagbladets Magasinet* 3. oktober 2009 s. 41)

“En amerikansk new age-sekt har bestemt seg for at den indiske forfatteren Raj Patel er Gud. Mer presist: Han er den tilbakevendte Maitreya, en frelserskikkelse som skal lede menneskeheten gjennom de siste tider. Patel passer til profetien: Han er født i 1972, han befant seg i London i 1977, han stammer, og – ikke minst – han benekter at han er Maitreya.” (*Morgenbladet* 12. – 18. februar 2010 s. 35)

Eksempler på esoterisk litteratur:

James Redfield: *Den tiende innsikt* (på norsk 1996) – boka lover leseren å kunne “minnes” århundrer tilbake

Gudrud G. Bergman: *Healing med krystaller og stener* (1999) – om “stimulerende energier” forbundet med over 90 steintyper og forklaringer av hvordan deres energi påvirker mennesker

Susan Bowes: *Håndbok for hekser* (på norsk 1999) – om “positiv heksekunst” basert på “intuisjon og mottakelighet overfor naturens mysterier”; med besvergelses, hekseremonier, runer, tarot og stjernebilder

Marianne Solberg Behn og Olav Bjørshol: *Stjerner & krystaller* (2009) – av forlaget kalt en “selvutviklingsbok om krystallenes energier og hvordan de kan bedre vår livskvalitet”

Sylvia Browne: *Synske barn: Om barn med overnaturlige evner* (på norsk 2010) – Browne hevder at barn husker åndeverdener

Prinsesse Märtha Louise og Elisabeth Nordengs bok *Englenes hemmeligheter: Deres natur, språk og hvordan du åpner opp for dem* (2012) fikk dårlig kritikk av anmelderen Jon Rognlien: “De to englelærerne er blitt ertet for sine luftige løfter: Noen mener at det strider mot markedsføringsloven å tilby metoder for å komme i kontakt med engler. Denne gangen går de enda lenger. Forfatterne slipper løs sine sju yndlingsengler, og englene snakker selv, i lange, direkte sitater. Dette må være en verdenssensasjon! Ingen har vel før vært i stand til å gjengi englers tanker og utsagn direkte, uansett hvor sterk troen har vært. Men her får vi det. Slik taler for eksempel engelen Ariel: “Fargene er i seg selv like viktige, de bare skinner for å minne oss om ulike kvaliteter vi vil ta fram i livet. Slik er det med oss òg.” Englene snakker påfallende likt som forfatterne – det samme barnslige, insisterende, gjentakende og formløse språket. Pussig! Veslevoksent og ugrammatisk sier

englene Raziel og Ariel i kor: “Denne foreningen har igjen sammenheng mellom foreningen av himmel og jord i menneskene.” Her finnes ingen ondskap, ingen mangler du ikke selv kan ordne. Englene har bare ett mål – å hjelpe. [...] Men hvorfor er det da hemmelig? Hvis englene har hemmeligheter, slik bokas tittel antyder, vil englene da at disse hemmelighetene skal røpes av to driftige næringsdrivende i selvhjelpsbransjen?” (*Dagbladet* 17. februar 2012 s. 38) Til bøkene *Møt din skytsengel* (2009) og *Englenes hemmeligheter* (2012) ble det lagd to meditasjons-CDer.

“I bøkene Märtha Louise har gitt ut, stilles det ikke spørsmål om engler eksisterer – det slås fast at de gjør det. Bevisene for dette er fornemmelser, av nærvær, av en duft av roser. At det føles, betyr at det er virkelig. Samme visshet preger prinsessens tidligere utsagn om å kommunisere med de døde: “Også den kontakten kan vi opprette, hva tid som helst, når vi ønsker det”. Den som oppfatter dette som virkelighet, vil kunne se på seg selv som en hjelper og en forløser. Da blir det være opp til mer distanserte stemmer å påpeke at mennesker som sørger, er i en sårbar situasjon – og at dét å tilby dem kontakt med dem de har mistet, noe som vitenskapelig sett er umulig, er noe man ikke bør gjøre, særlig ikke for økonomisk kompensasjon.” (*Dagbladet* 11. juli 2014 s. 3)

Anne Gjeitangers *Pistis Maria: Arven etter Maria Magdalena* (2014) er “en bok som hun sier er en kanalisering fra Maria Magdalena. [...] - Kanalisering er altså noe jeg har holdt på med i ti år. Og i arbeidet med *Peters rom* presenterte Maria Magdalena seg for meg for første gang. I hele mitt forfatterskap har jeg arbeidet med kvinner som mysterium og om kvinnelige arketyper eller mangel på sådanne, forteller hun. [...] - Det var med stor forskrekkelse og vantro at jeg skrev ned ting som jeg ikke tenkte ut; innsikter jeg var i stand til forstå, men som ikke var et resultat av min tanke. [...] - Det kan være vanskelig å akseptere at hun gir uttrykk for så menneskelige følelser, samtidig som hun har kontakt med gudinnen i seg og navngir gudinner fra en ikke-kristen tradisjon, blant andre Isis. Det må hun fordi det kvinnelige, guddommelige aspektet mangler innen kristen tradisjon.” (<http://www.vl.no/2.610/sier-hun-mottar-budskap-fra-maria-magdalena-1.15459>; lesedato 07.10.15)

Horoskop

Horoskop er tekster med spådommer om kjærlighetsforhold, familieliv, jobb, helse m.m.

Populariteten til denne sjangeren skyldes nysgjerrighet på hva framtiden vil bringe, hva “skjebnen” har bestemt, hvilke handlinger som vil bringe lykke eller ulykke osv. Et horoskop er et varsel om det som “står i stjernene” om kjærlighet, karrieremuligheter osv. for en person som er født i et bestemt stjernetegn. Teksten er ment som guide i hverdagen. Det finnes uke-horoskop, måned-horoskop,

årshoroskop osv., samt norske horoskop, kinesisk horoskop osv. Sjangerkontrakten tilsier at et horoskop er sakprosa, men er teksten likevel diktet?

Spanjolen Diego de Torres Villarroel publiserte i årene 1721-53 svært mye leste horoskoper skrevet på rim (Wittschier 1993 s. 169 og 189).

Eksempel på en horoskopbok er Lori Reids *Kinesiske horoskop* (1998)

“Kvinner med lav utdanning holder horoskopene i live. [...] I damebladene. Blant det faste stoffet bakerst har disse så godt som alltid et horoskop. Å lese horoskoper hører sammen med lav utdanning, med ungdom, og særlig med kjønn. For seks år siden fant forsøkerne Svein Sjøberg og Camilla Schreiner at oppsiktsvekkende 90 % av unge jenter leste horoskop, mot 36 % gutter. Et annet funn var at jo mer modernisert et land var, jo mer interesserte ble særlig jenter i emner som lå i skjæringspunktet mellom selvhjelp og alternativ religiøsitet. [...] Dette er dét som kalles Barnum-effekten, og som er en hang til å lese en generell beskrivelse og føle at den passer på oss selv. Begrepet stammer fra psykologen Bertram Forer, som i 1948 ga hver av studentene sine en personlighetsskisse og fortalte dem at det var en unik tilbakemelding på en personlighetstest de hadde tatt. Alle studentene fikk samme beskrivelse, og hver og en vurderte den som en presis analyse av seg selv. Britiske kvinner som tror på astrologi, har vist seg å likne kvinner som hører til samme stjerne tegn som dem selv, i større grad enn de som ikke bryr seg. Beskrivelsen som hevder å være av dem selv, former selvforståelsen og selvformidlingen. Og både de som lager horoskopene, de som leser dem og de som fnyser av dem, vet at de lever i selvforståelsens og selvformidlingens gullalder.” (Inger Merete Hobbestad i *Dagbladet* 18. november 2013 s. 2)

“Her kan du læse dagens horoskop. Det er ingen forsikring, men du kan bruke det, som du ønsker. Du skal bare vælge dit stjerne tegn nederst på siden. Vi har sat det sådan op, at du kan læse et lille uddrag af dagshoroskopet for alle de tolv stjerne tegn. [...] Vi kan dog ikke give dig en forsikring om noget – men hvem ved – måske er dagen idag noget helt specielt for én du elsker? Det kan være en fødselsdag, bryllupsdag, skolestart for din lille guldklump [...]. Mange mennesker læser andres horoskoper af ren og skær nysgerrighed, mens andre bruger informationen praktisk i deres relation til hinanden. Disse små bidder eller “previews”, som vi kalder dem, bliver opdateret dagligt – og vi sætter en ære i at have dagens horoskop klar, længe før dit vækkeur ringer! Husk at dagens horoskop ikke er en forsikring for hvordan, dagen vil forløbe. En forsikring herom ville kræve at vores astrolog, Ole ville kende fremtiden, hvilket ikke er og aldrig bliver tilfældet. Hvad vi dog kan give dig en forsikring om, er at vores horoskoper altid er unikke – og at de ikke er kopieret eller på anden vis bringes ved andre medier. Hvis du ser dagens horoskop fra Horoskopnettet.dk andetsteds, bedes du venligst kontakte os med det samme. Vores tilgang er at levere friske, nytydede horoskoper dagligt – for det mangler der i branchen. Så hvis du ønsker en forsikring om, at dit horoskop er tydet på dagen og ikke bare er det sædvanlige hurlumhej, som mange

af vores konkurrerende sider bringer, ja – så er du kommet til den rigtige side!”
(<http://horoskopnettet.dk/dagens-horoskop/>; lesedato 22.04.16)

Usikkerhet om Castaneda

“In the early 1970’s, the anthropologist Carlos Castaneda presented an experiential account of his journey as an apprentice to a Mexican Indian sorcerer. In *The Teachings of don Juan: A Yaqui Way of Knowledge* (1968), *A Separate Reality: Further Conversations with don Juan* (1971), *Journey to Ixtlan: The Lessons of don Juan* (1972), and other volumes, Castaneda recorded how his teacher, don Juan, helped him completely dismantle and reorganize his sensory experience. As a sorcerer, Castaneda claimed to encounter a world in which the most basic units of conventional “reality” is irrelevant, a world where he could fly like a crow, appear at several places at once, talk to coyotes, and catch spirits. The stories of Carlos Castaneda were among the most analyzed cultural events of contemporary times. In addition to being featured on the cover of the *Time* magazine, Castaneda became a focal point of intellectual circles composed of anthropologists, literary critics, philosophers, psychologists, physicists, and theologians. These scholars questioned whether Castaneda’s works were factual accounts or literary inventions.”
(Irmengard Rauch i Rauch og Carr 1980 s. 1)

Irmengard Rauch underviste på 1970-tallet “a course in a small midwestern college [i USA] on Carlos Castaneda. My first lecture presented material that “proved” the authenticity of Castaneda’s anthropological work. I reminded the class that Castaneda had received an MA and PhD from the Department of Anthropology at UCLA for his field research. All sceptical questions from the students were met with “convincing evidence” drawn from several books about the Castaneda phenomena (de Mille, 1976, 1980; Noel, 1976). The class session ended and stunned faces left the room wondering what it would mean to accept the proposition that such an alternative world of experience could be encountered. The second session began with an apology: I asked my students to forgive me for playing a trick on them. I announced that the Castaneda books were a hoax and that my aim in the previous session had been to show the class how easily they could be persuaded by “authoritative” statements to accept an irrational story. Other evidence that I now introduced clearly “proved” the falseness of Castaneda’s account and suggested that he had borrowed ideas for his invented account from the psilocybic visions of the botanist Robert Gordon Wasson. I added that Castaneda had on numerous occasions admitted making up the whole thing. The class then discussed how they had been tricked into believing in the authenticity of the stories.” (Irmengard Rauch i Rauch og Carr 1980 s. 1-2)

“A week later I apologized again. This time I confessed to having previously deceived them by presenting a one-sided argument against Castaneda’s work in the same way I had earlier argued for its authenticity. I explained that it was necessary to set them up as I had so that we could reach a point where more profound

questions could be articulated. Several problematic issues were now apparent: What criteria for distinguishing fact from fiction are inherent in particular contexts? Does the fiction–nonfiction dichotomy itself arise from a particular world view? How real is real? The value of Castaneda’s work is that it challenges any assumption of naive realism we may hold about our world. Consequently, we may be shaken up enough to begin examining how we participate in constructing a world of experience. The idea that we construct an experimental reality is exemplified by an account from Puharich (1962). He gathered a group of scholars and took them to India to observe a fakir. They all watched the fakir throw a rope into the air and climb it – the Indian rope trick. All of the scholars testified to seeing this take place. However, when the film of that event was viewed it was obvious that the fakir had thrown a rope into the air, the rope had fallen to the ground, and they had all stood there in silence. The individuals had constructed a world of experience that the film could never record.” (Irmengard Rauch i Rauch og Carr 1980 s. 2)

“The episode [med fakiren og tauet] suggests that there is no direct correspondance between an event occurring “outside” of us and our inner experience of it. Indeed, we may further propose that the world as each one of us knows it is entirely constructed by ourselves. I hold that this position of “naive solipsism” is as limited as the view that there is a real world out there which our senses internally model. A more encompassing view is to see each perspective – naive solipsism and naive realism – as only partial glimpses of the whole picture. Similarly, it is periodically fashionable for a scholar to claim that he has cornered truth. When the academic climate changes, he may then piously argue that there is no such thing as truth. I maintain that any position, perspective, conceptual frame of reference, or idea is a partial embodiment of a whole we can never completely grasp. The truth may snare us at times, but we can never snare truth.” (Irmengard Rauch i Rauch og Carr 1980 s. 2-3)

“I do not believe that anyone *fully* knows or can *ever* fully know the processes that account for personal and social change inside or outside of therapy. Rather, I see social science’s attempts to understand change as providing innumerable partial models of therapeutic process. More often than not, these partial models are sorted into either/or dualities in which only one side of a distinction is held to be true, correct, or more useful. Battles between individual and family orientations toward treatment, experiential and strategic interventions, linear and recursive epistemologies, theory and practice, aesthetic and pragmatic perspectives, and so on, arise from this manner of drawing distinctions. My intention is to demonstrate that many of the distinctions therapists argue about are actually the two sides of a complementary relationship. In the most general sense, my purpose is to uncover patterns that connect both sides of these distinctions. The thread that weaves my ideas together is one that attempts to bridge dichotomies too long considered opposites. [...] We need not limit ourselves to asking “Do we make it all up?” or “Are our descriptions of experience real?” The more fascinating and

comprehensive question is “How do we converge different perspectives, whether they be fact and fiction, formal understanding and practical action, or problem and cure?” ” (Irmengard Rauch i Rauch og Carr 1980 s. 3)

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>